

KOURETES KYRBANTES KORYBANTES ORTHOKORYBANTIOI CALAMAUCUS KLOBUK

Prvo od ovih imena služilo je nekim našim patriotskim istraživačima za objašnjenje imena Hrvata koje danas većina stručnjaka dovodi iz neke iranske oblasti na Kavkazu. Slična zabluda postoji i danas u pogledu termina dogrčkih *bannas* i *merōpes* koje neki naši stručnjaci vežu sa banom i meropsima. Zbog drugog imena Fick i Wackernagel pokušali su da objasne i treći oblik i to u tom smislu, da su *Kirbanti* i *Koribanti* stanovnici grada Kirbe. Tako čitamo kod Ficka (*Vogr. Ortsnamen* 33): „*Hierapytna* hieß, wie Stephanos berichtet, früher *Kyrba* und *Kamiros*. *Kyrba* deckt sich mit *Kourba* Ort in Karien G M(eyer) *BB.* 10, 163 (das *ou* bezeichnet nur die Aussprache als *u*). *Kyrbē*: polis Pamphylas: Hekataios, Asiai Stephanos und *Kyrbasa*: hōs Pēdasa Medmasa: polis Karias Stephanos. G M(eyer) vergleicht mit Recht als Lehnwörter attisch *kyrbeis* und *kyrbasia*. Die *Korybanten* heißen bei Kallimachos und Strabo *Kyrbantes*, gebildet von *Kyrba* wie *Abantes*, *Hyantes* von *Aba(i)*, *Hya*, *Arisbas*, -*ntos* von *Arisba* u. a.“

Ovaj je citat morao biti u potpunosti naveden jer pruža ne samo leksičku i onomatološku filijaciju nego uzima u obzir i morfološki momenat. Chantraine, međutim, u svojim etimološkim beleškama u Baillyevu Rečniku kaže za *kyrbis* naprosto „obscur“ a za *kyrbasia*, koje je svakako postalo od starijeg *kyrbantia* prema pravilima jonsko-atičke i ajolske fonetike nasuprot dorskoj i tesalskoj, da je „emprunt persan ou babylonien.“ Suprotno njemu Hofmann s. *karpos* smatra *kyrbis* idioglotskim elementom grčkoga rečnika, iako vrlo dobro zna da je prvobitni zvučni labijal retka pojava ograničena većinom na onomatopejske formacije. U ispisanju seriji imena sa sufikslnim elementom -*nt* većina stručnjaka pomišlja na ilirski *stratum*, ali ima ih koji oba poznata sufiksa -*st* i -*nt* smatraju ne samo doilirskim nego i doindoevropskim. Kako je pokazao Kretschmer (*Hethitische Relikte im kleinasiatischen Griechisch*, Anz. d. österr. Akad. 1951) ovim se sufiksom obeležava kolektiv nekog naselja i to ne samo u hetskom i lujskom Anadolu nego i u sred Apeninskog Poluostrva, kako to pokazuje primer *Veī Veientes*. Svakako da u grčkom jeziku ova funkcija sufiksa -*nt* nije obična.

Oprezni Chantraine (*Formation* 267) poredi ime *Kourētes* sa parom *gymnos gymnētēs* i navodi pritom *kouroi*, ali sa znakom pitanja. U svakom slučaju sufiksalni elemenat *-ēt* i bez obzira na derivate kao *govēt-s* „čarobnjak“, *planēs*, *kelēs*, koji su deverbativa, potseća na ime *Hoplēs* kako se zvao arheget atičkih *Hopleta* i na kolektivna imena iz ilirske grupe kao *Dasarētai*, *Peucetii* itd. (V. Krahe, *Lexikon Altill. Personennamen* 147). Da je osnovna služba ovog doklasičnog sufiksalnog elementa kolektivskog karaktera pokazuju latinski kolektivni fitonimi tipa *quer-quētum* i *ilicētum* sa kojim ide zajedno i makedonski fitonim *ilax* „vrsta hrasta“ (kod Hesihija). Razlika u vokalizmu sufiksalnog elementa ne dopušta da makedonski fitonim smatramo pozajmicom iz latinskog rečnika budući da sama reč *ilex elex* svojim glasovima ne govori za latinsko poreklo. Izlazi da su imena *Kourētes* *Hoplētes* i *Gymnētes* kolektivi obrazovani pomoću doklasičnog sufiksa *-ēt*, koji je po svoj prilici ilirskog porekla. Kako se, međutim, Kureti ne javljaju samo u Etoliji nego i na samom Kritu, gde su docnije identifikovani sa Koribantima, moramo zaključiti da je ovaj kolektivski sufiks preuzet iz govora indoevropskih Pelasta odnosno Pelazga, dokumentovanih i za Minosov Krit o čemu opširno govori Fick (o. c. 19). Oblik *Kourētes*, ukoliko pripada epskom imeniku, (isp. istoimeno kultsko bratstvo u Efesu u vreme Strabonovo), može se i bez obzira na termin *kouroi* i na *Zeus Kourios* izvoditi od starijeg *Korvēt-* pa je sa tog gledišta idio-glotsko grčko poreklo prilično verovatno. Time se može lako objasniti docnija identifikacija *Kyrbantes* i *Korybantes* (isp. *(H)Yakinthos* pored *Bakynthos*) pogotovo kada su i jedni i drugi nosili karakterističnu šiljatu kapu zvanu frigijansku.

Danas se, međutim, etnolingvistička situacija na Minosovu Kritu ocenjuje nešto drukčije (v. Waceove članke *Creta* i *Cnosos* u *Oxford Classical Dictionary*) nego pre pola veka kada je Fick pisao svoje *Vorgriechische Ortsnamen* i kada je u pogledu Krita pošao od svedočanstva pesnika Odiseje (t 172) gde se pominju, idući od zapada prema istoku, Kidonci, Eteokreti, Dorci, Ahajci i Pelazgi. Chantraine (*Rev. d. Philologie* I, 1955 II), Risch (*Museum Helveticum* 2, 1955, 61) i drugi i ne pominjući ranije Hroznyeve pokušaje u istom pravcu smatraju da su Ventris i Chadwick uglavnom uspeli sa svojim čitanjem linearne B azbuke, kojom su pisana scripta Minoa iz Knosa, Pila i Mikena, iako ostaje sasvim neobjašnjena čudna razlika u beleženju i nebeleženju digame i u tretiranju labiovelarnih guturala, kod kojih, prema Ventrisu i Chantraine-u, imamo čas proste bezvučne velare, čas opet bezvučne dentale, sve to otprilike za epohu oko 1400 g. st. e. u rečniku minojskih Ahajaca. Ipak Risch na kraju svoje rasprave, oslanjajući se na Krahea dopušta mogućnost da su pojedine ilirske reči prodrle u neke grčke dijalekte. Ova njegova sporedna vratašca govore, na kraju krajeva, bar

donekle, u prilog moje teze koju zastupam već od 1926 g., i po kojoj su pre pojave grčkih, pa prema tome i ahajskih kolonista na istočnom Mediteranu u balkansko-anadolskom prostoru postojala naselja indoevropskih kolonista koje zovemo Pelastima.

Kako Fick i Kretschmer, isto kao i arheolog Wace, povezuju etnolingvističku situaciju minojskog Krita sa anadolskim migracijama, koje su se događale od sredine III do potkraj II milenija, dobro je u tom pogledu citirati sledeće mesto iz najnovijeg rada Kretschmerova o Lelezima (*Glotta* XXXII, 200) koji su prema njegovu sudu ostavili svoje potomke u plemenu Laka na današnjem Kavkazu: „In der Antike bedeutet sie (Die Zerstreuung der Abchassen und Unychen) der Abschluß der Bevölkerungsumwälzungen, die durch die Invasionen zuerst der Hethiter oder richtiger der Nasier (Nesier) und Luvier, dann der Phryger und Armenier, der Myser, Lyder, Karer (Kavarer), schließlich der Griechen hervorgerufen wurden. Nachher kamen im Altertum nur noch die Galaten und Römer.“

Kako i danas svi stručnjaci priznaju Kretschmeru najviši rang u balkansko-anadolskoj problematici, ovaj njegov sud o relativnoj hronologiji imigracije mora se imati u vidu kada je reč o minojskim Ahajcima i o njihovoj azbuci, nastaloj od linearne A azbuke, čime se želi objasniti njena neadekvatnost u reprodukciji ahajskih reči i imena. Ventrisu i Chadwicku, kao i njihovim zastupnicima, mora se učiniti još jedna primedba. Na Kritu, isto kao i na Peloponesu, koji se prema dogrčkim Lelezima zvao i Lelegeis, imamo izvestan broj reči, naročito imena, koja pouzdano nisu grčka ali se mogu bez naročitih teškoća objasniti indoevropskim sredstvima. Da li ćemo i te dogrčke Indoevropljane, koje zovem Pelastima, a ne Pelazgima, bubući da je ovaj poslednji oblik čisto literaran a prvi dokumentovan na terenu, smatrati naprosto satelitima minojskih Ahajaca ili ostatkom starijeg stanovništva, kojima je po svojoj prilici pripadala linearna azbuka zvana A i koja je bila u upotrebi od VIII v. do kraja XV v. st. e.? Postoji, doduše, mogućnost da su najpre ahajski pa posle njih i dorski kolonisti na svom prodiranju sa severa prema jugu, vršenom bez sumnje u etapama, mogli primiti i na Krit doneti poneku indoevropsku reč negrčkog porekla, na što pomišlja Risch. Ali toponomastička situacija i imena kao *Ida*, *Gortyn* pa i sam naziv ostrva *Krētā* (eť cognata vocabula in omni dialecto servat priorem vocalem, primećuje s pravom Herwerden u svome Rečniku s. v.), upućuju nas u indoevropskom pravcu o čemu govorim opširnije u mojoj raspravi *Pelasto-Slavica*, koja treba da izađe u Zagrebačkoj Akademiji. Ova je digresija učinjena stoga da se pravda rezervisan stav prema Ventrisovu dešifrovanju minojskih dokumenata.

Da se vratimo Kuretima, Kirbantima i Koribantima. Svi oni, kako je već rečeno, odlikuju se karakterističnim oblikom

kape ili bolje rečeno visoke šbare. To potvrđuje i arheolog Picard kad kaže: „Au Cynthe délien où, dit-on, Zeus a été installé et adoré probablement dès l'époque préhellénique on trouve encore trace des serviteurs mâles, Courètes et Corybantes, à bonnets pointus, qui cautionnaient l'hoplodromie, et sans doute avaient pratiqué là la danse des armes“ (Les religions préhelléniques 118). Znači da su Kureti isto kao Kirbanti i Koribanti *pilophoroi*. Na njihovo dogrčko poreklo ukazuje ne samo ova karakteristična kapa koja sasvim odudara od grčke nošnje, nego i krupna kultska činjenica da se javljaju u službi ne samo kritskog Zeusa, Dionisa i Reje, nego u prvom redu uz Veliku Majku Kibelu, čije je ime ranije glasilo *Kubaba Kybēbē* (isp. *Kupapaš*, Hrozny *Histoire de l'Asie antérieure*, 212). Ova se kapa inače zove kod muškaraca *pilos*, lat. *pileus*, obe su ove reči koradikalne sa slovenskim tekstilnim terminom *pust* (od starijeg *pilsto*). Kod žena se ova kapa zove *tholia*, „*pētasus* e iuncis plexa forma rotunda, capitis tegmen muliebre in Sicilia“ (Herwerden). Ovakva vrsta kape po mišljenju stručnjaka biće da je došla u mediteransku oblast sa severoistoka. Ali to ne znači da je iranskog porekla iako se njegova tiara ili mitra zove *kyrbasia* (od starijeg *kyrbantia*), tim manje što se i petlov uhor ili kresta zove istim imenom u Aristofanovim Pticama. Od ove aloglotske leksičke grupe treba odvojiti homerski izraz *kyrbaiē maza* čija je tradicija teksta donekle neizvesna iako je smisao prilično jasan. Meni se čini da se radi o naročitoj vrsti hleba ili kolača, dalje da ovaj termin pripada rečniku indoevropskih Pelasta i da se po značenju kao i u fonetskim detaljima potpuno poklapa sa našim terminom *kravalj kravaj* (od starijeg *korvaj*). Ako je ova identifikacija ubedljiva, sledi da je prelaz *v/b* po svoj prilici objašnjiv tračko-frigijanskom fonetikom gde je takav prelaz sasvim normalan.

Ostaje da se objasni idioglotska serija *kyrbasia Kyrbantes Korybantes Kourētes*. Najpre treba istaknuti da se oblik *Kyrbantes* ne može shvatiti kao rezultat neke fonetske redukcije oblika *Korybantes*, kako to misle Liddel—Scott—Jones. Ništa ne bi bila verovatnija ni pretpostavka da u obliku *Korybantes* imamo posla sa vokalskom anaptiksom izazvanom prethodnom likvidom. Ali je vrlo verovatno, i bez obzira na identifikaciju *kyrbaiē = kravaj*, da je razlika u boji vokala prvog sloga uslovljena pojavom zatvorenog sloga. Kad znamo da se u govorima dogrčkih Indoevropljana odnosno Pelasta *mediae aspiratae* gotovo po pravilu javljaju kao proste *mediae* onda se ovoj aloglotskoj grupi moraju pridružiti ne samo sinonimi *korymbos* „*cacumen, cincinnus*“ nego i *koryphē* iako bi se njihova razlika u labijalima mogla ilustrirati primerima kao *trophos — thrombos*. Ali ova analogija ne dolazi u obzir budući da je u varijanti *korymbos*, kako će se odmah videti, nazalni infiks iracionalan i svojstven miksglotskoj fonetici (isp. naše dublete *trupa*

— *trumpa* i dr.). Imajući na umu protoindoevropsku smenu likvida na koju je ukazao već Meillet (v. Specht, *Der Ursprung d. Idg. Deklination* 317) kao i aloglotske dublete u grčkom rečniku *kl/ribanos* i Hesihijevu glosu *akiros* nasuprot *aquilo*, kao najbliža leksička identifikacija nameće nam se originalni grčki koradikal *kolophōn* (od starijeg *kolaphōn*) „šiljak, vršak, čuba, čubasta ševa“.

Sad postaje razumljivo četvrto ime koje smo ispisali u naslovu, mislim na Herodotove (3, 92) *Orthokorybantioi* koje ni Fick ni Wackernagel nisu uzeli u obzir. Da su to učinili veza sa kritskim toponimom *Kyrbā* dobila bi sasvim drugi izgled. Ime *Orthokorybantioi* pretstavlja bukvalan jonski prevod staroiranskog naziva *Tigra-khauda* „ljudi sa šiljastim kapama“. Svim je obična pojava da se plemenska imena daju i prema karakterističnoj odeći, kako to pokazuju primeri kao *Sokac* (onaj koji nosi *saccos*, kožuh bez rukava), *kožuni*, kako u Sarajevu zovu Ličane i Krajišnike, ili, da ostanemo baš kod kapa: *Krivokape*, *Crvenkape*, tursko *Karakalpak* koje u ruskom prevodu glasi Чърнии клобуци i ime starogermanskog plemena *Chattuarii*, koje Kluge¹² pravilno veže sa *Hut*.

Ako je naša veza sa grč. *kolophōn* prihvatljiva, a ne vidi se šta bi joj protivrećilo, ovda se i problem klasične tudice *calamaucus* koja se javlja kod Kasiodora i u *Corp. Gloss. Lat.* IV, 283, 28, mora uzeti ponovo u pretres. Varijanta *calamancus* koju čitamo u *Thesaurus-u Linguae Latinae* (Gloss. V, 600, 30) ne može se uzeti ozbiljno u obzir budući da se radi očigledno o grešci prepisivača. Za oblik *calamaucus/m*, za koji Thurneysen kaže „origo incerta“, govori rečito grčko *kalamaukion*. I kod *calamaucus*, isto kao kod *tholia* javlja se interpretacija „*scirpus iuncus unde calamauci fiunt*“, koja dovoljno objašnjava paretimološku vezu sa *calamus*, iako su Pelasti na dogrčkom Peloponezu i njihovi filistejski potomci u Palestini prema arheološkim spomenicima nosili karakterističnu Federkrone od neke osobite vrste šaša sa obala Eurote. Paretimološka veza sa *kamelōtē* izazvala je s jedne strane *calamatus* a sa druge strane *camelaucum* (Du Cange), *kamelaukion* „kamilavka“. Walde—Hofmann i Ernout—Meillet s pravom misle na orijentalni izvor pri čem ipak nisu u mogućnosti da objasne potpuno singularni morfološki momenat. To traženo objašnjenje sufiksalnog elementa pruža nam slov. *klobuk* o kojem Vasmer (*Et. Wb. d. russ. Sprache*) kaže sledeće: „Mönchskappe, Fürstenhut, Mitra“, ukr. *klobúk*, aruss. ks. *klobuk*, skr. *klōbūk* „Mütze, Hut“, slov. *klobuk* „Hut, Helm, Dachstuhl“, čech. *klobouk* „Hut, Helm“, slk. *klobúk* poln. *ktobuĳ*, *kobtúk* „Hohe, Mütze“, osorb. nsorb. *ktobuk*, polab. *klüölük*. (Aeltere Entlehnung aus einer turkotat. dial. Entsprechung des osman. krimtat. kasantat. *kalpak* „Mütze“, s. Mi EW 120, TEL I, 238; 324, u. bes. Korsch Archiv 9, 508, IORJ. 8, 4, 10, Brandt RFV 18, 35, Melioranskij IORJ. 10, 4, 120 ff,

Bernecker EW I, 474 ff. Nicht in Betracht kommt kelt. Vermittlung (gegen Šahmatov Archiv 33, 98) oder Entlehnung aus ital. *kapellucio* (gegen Matzenauer 42). Der aruss. Name *Сѣрнии кlobuci* für einen den Uzen nahestehenden und den Kumanen feindlichen turkotat. Nomadenstamm (11—12. Jhd.) ist übersetzt aus turkotat. *Karakalpak* (s. Bernecker c. 1, Rasovskij Semin. Kondakov. 1, 93 ff).

Razume se da se dato poređenje antičkog termina *calamaucus* sa *klobuk* može prihvatiti samo pod uslovom da se vezi sa turskim *kalpak* i još prostijim mađarskim *kalap* da sekundarna uloga. Vasmer i njegovi prethodnici morali bi bez sumnje drukčije tretirati slov. *klobuk* da su imali u vidu klasičnu tuđicu *calamaucus* koja pored istog značenja pokazuje savršeno istovetni formativ. Pozna pojava tuđice *calamaucus* a pogotovo njen singularni sufiksadni elemenat upravo zahteva iznalaženje takvog izvora u kome je taj sufiks idioglotska činjenica. Stoga otpada i veza sa germ. *hilm Helm* te nam ostaje kao jedina mogućnost originalno slovensko *klobuk*, koje se bez ikakvih teškoća mora izvoditi od starijeg *klabauka*. Oblik *calamaucus* pokazuje u prvom redu sekundarni vokal koji razbija inicijalsku grupu *kl*. Isti je slučaj u klasičnim paralelama kao dolat. *plasea* pored *palasea* i dogrč. *brekyn* pored *berekyntha* kao, i moderno *palaciinka* prema lat. *placenta* odnosno mađ. *karacsony* prema *kračun*. Prelaz *b/m* koji se obično smatra isključivo tračkim česta je pojava ne samo u antičkoj nego i u savremenoj miksoglotiji (isp. *Bellerophontes* i etr. *Melerpanta* i *Jacobus* prema *Giacomo*). To bi značilo otprilike da je tuđica *calamaucus* tračkim posredstvom došla na Mediteran u klasične jezike sa slovenskog severa, da je istovetna sa slov. *klobuk* i da je *klobuk* slovenska reč u oba svoja dela radikalnom i sufiksadnom. Da najpre objasnimo sufiksadni elemenat. Iz Vondraka uzimam češko *kotouč* „kotur“ i naše *glavuča* (Vgl. *Slav. Gramm.* 617). Oba ova derivata koja su interesantna u ovom slučaju i sa semantičke strane, obrazovana su pomoću sufiksa *-auko* odnosno sekundarnog *-aukio*. Vrlo je verovatno da su im prethodile osnove na *-u*, na što nas upućuje naš koradikalni sinonim *kotur* pored *kotac* i *kotar*, iako se sufiksadno *-auka* može dvojako shvatiti, budući da se njegov diftong može izvoditi od starijeg *ou* ili *au*. Ali bez obzira na tu neizvesnost koja je u ovom slučaju irelevantna originalno slov. *klobuk* (sa indoevr. bazom *qlobh* ili *qlabh-*) ide zajedno sa grč. *kolophōn* „Gipfel, Krönung eines Gebäudes“ a kao ornitonim „Corvus Monedula, Phalakrokorax Pygmaeus“. Ova baza pokazuje jednosložan i dvosložan oblik: *qolbh-* i *qolabh-*, (o čemu v. Vaillant, *Gramm. Comp. des Lang. slaves* 241).

Pretpostavljeni leksemski minimum *qelbh-* odnosno *qolabh-* ne odgovara de Saussureovu zahtevu kojeg se još uvek pridržava francuska lingvistička škola i koji se sastoji u tom što

bezvučnom inicijalu ne može slediti media aspirata. Ima, do-
duše, izuzetaka od tog pravila ali oni se mogu objasniti prostom
činjenicom što je završni konsonantski fonem uvek podložan
uticaju formativa, koji može usloviti ne samo sonorizaciju nego
i aspiraciju. Drugim rečima to znači da leksemski minimum
qelbh- može biti sekundaran i rezultat kontakta starijeg *qelp-/b-*.
Postoji u ovom slučaju još jedna mogućnost- tumačenja koja
zadovoljava de Saussureovo pravilo a ta je da oblik *qelbh-/*
qolabh- nije ustvari leksemski minimum nego složenica sa be-
zvučnim velarnim prefiksom *qe/qo-* (isp. n. pr. naše *kost* i lat.
costa nasuprot *osteon* itd.). Na taj način bismo došli do leksem-
skog minimuma *elbh-/rebh-* sa značenjem „vršak, šiljak“. Ova
je verovatnoća tim veća što se time oslobađamo nezgodnog
korenskog determinativa *-bh* jer to *bh* pripada samom mini-
mumu, i, što je daleko važnije, dolazimo tim putem do pot-
puno ubedljive identifikacije leksičke grupe *kolophōn cala-*
maucus klobuk sa grč. *lophos* „Nacken der Tiere, Hahnenkamm,
Kruppe der Vögel, Haut, Leder; Haarschopf Helmbusch“. Ovim
značenjima koje daje Hofmann treba svakako dodati i ona iz
Odiseje „uzvisina, vrh brega“. Možda Krahe i Hofmann imaju
pravo kad ovamo svrstavaju i makedonske toponime *Ottolobus*
i *Bilubium*, iako im ne znamo pravog značenja. Chantraine s. v.
razlikuje dve tuđice od kojih je prva sa značenjem „griva“
„obscur“ a druga sa značenjem „perjanica“ „carien“. Figurativno
značenje koje nalazi Chantraine u homerskom *lophoi* „cacu-
mina“ javlja se i u našem *klobuk* „mehur“ i u derivatima *pot-*
klobučiti i *isklobučiti*. Zbog ovih značenja moglo bi se pomi-
sliti i na baltsko-slovensku onomatopeju *kalb-* (v. Trautmann
114) dokumentovanu u litavskom *kalbāsiu* „brbljam“ i u češ-
kom *klábos* „klepetanje“. Jasno je da za onomatopejska obra-
zovanja ne može da važi de Saussureov zakon o podudaranju
početnog i završnog suglasnika u nekom leksemskom mini-
mumu. Najpre Walde, pa posle njega Trombetti na svoj poznati
ekumenski način svrstava ovamo celu seriju oronima kao *Alba*,
Alburnus, *Alpes*, *Albion*, *Lebadeia* itd. sa elementom *alp/b-* u
značenju „uzvisina“. Zbog lat. *altus* i njegovih indoevropskih
srodnika teško je ovde reći nešto određenije. U svakom slu-
čaju kritski toponim *Kyrba* od kojeg su pošli Fick i Wacker-
nagel ne uzevši u obzir Herodotove *Orthokorybantioi* ima svog
najbližeg srodnika u herzegovačkom toponimu *Klobuk*. Ovu
podudarnost moramo pomenuti, iako zapravo ne znamo šta
znači toponim *Kyrba*. Znamo samo toliko da *Kyrbantes Kory-*
bantes Orthokorybantioi nose svoje ime po karakterističnoj šil-
jatoj kapi, koja se zove i *kyrbasia* i da ova poslednja tuđica
znači isto što i *lophos* i *ko-lophōn* „petlov uhor“ ili „kresta“.
Stoga smo se i usudili da ovoj mikso-glotskoj terminologiji kao
koradikalne članove pridružimo i tuđice *korymbos* *koryphē*, od
kojih se imena *Korybantes* i *Orthokorybantioi* zbog svog spe-

cifičnog značenja nikako ne mogu odvojiti. Slov. *klobuk* zbog Kasiodorova *calamaucus* ide u onu grupu pozajmica sa severa koje su rano ušle u klasični rečnik. Toj grupi pripadaju Aristofanov tekstilni termin *kimberikos kaunakēs* i Hesihijeva glosa *sēnikē*, a možda i važan termin *sitos sita* koji je obeležavao glavni uvozni artikal iz tripoljske oblasti već u VI v. st. e. Zbog dogrčkog porekla onomatološke grupe *Kyrbantes*, *Korybantes*, a po svoj prilici i termina *kyrbeis kyrbasia korymbos*, mora se potražiti takav leksemski minimum čiji semantem dozvoljava objašnjenje pomoću indoevropskih sredstava. Rečeno je već da protoindoevropska smena likvida *l/r* kao i postojanje sinonima *lophos kolophōn* zahteva normalne baze *elebh-|erebh-*, čiju semantičku jezgru treba tek preciznije odrediti. U pogledu glasova najbliža je grupa grč. *olophōios* i *elephairomai* „varam, zbunjujem“ koje etimološki stručnjaci Boisacq i Hofmann povezuju sa litavskim *vilbinti* „locken, äffen, zum besten haben“ i *apvilti* „betrügen“. Pojava prefiksalne digame ne treba ni najmanje da nas buni jer za nju imamo arhaičnih i sasvim pouzdanih paralela: (*v*)*es-* „boraviti, biti“ i (*v*)*ordh-* „visok, strm“ (isp. lat. *arduus* pored grč. *borthos*). Semantička nijansa „prevariti, zbuniti“ ima svoju paralelu u našim metaforama (*s*)*motati*, *smeten*, *pometnja*, pa se prema tome ova semantička paralela za nijansu „vrh, vis“ može uzeti u obzir ne samo lat. *verto* — *vertex* nego i nem. *Wipfel* „Spitze eines Baumes, Gebäudes“, zapravo „Wippendes, Schaukelndes“ (v. Klugeov Rečnik¹² s. v.). Ova semantička paralela objašnjava i značenja „čuba, griva, perjanica“, dokumentovana za *lophos* kao i za *kolophōn*. Pored ovih grčkih derivata od baze *elebh-*, imamo u usamljenoj grčkoj glosi *erphos* „derma, byrsa“ (kod Hesihija) korensku varijantu sa drugom likvidom. Onomatološki momenat kod ove glase treba shvatiti kao „omotač, pokrivač“ na što nas upućuju sinonimi (*s*)*kytos*, *cutis*, *Haut*, *Hülle*. Stoga se ovoj drugoj bazi sa likvidom *r* mora pridružiti ne samo nem. *Rippe* i naše *rebro* čiji je epitheton perpetuum u našem epskom rečniku *vito* nego i razgranjena grčka leksička grupa *rembo*, *rombos*, *ramphis*, koja pokazuje prefiksalsnu digamu konstatovanu već kod leksemске varijante *elephairomai*. Prefiksalni gutural kod imena *Kyrbantes* i kod imenice *klobuk* nije prema tome usamljen kod ove leksičke grupe budući da ona pokazuje i prefiksalsnu digamu a ne samo praezičku smenu likvida. Stoga će biti potrebno da se cela ova leksička grupa posebno uzme u pretres. Tom će se prilikom moći preciznije odrediti odnos između staroslovenskog *lonο*, *kloniti* i *sloniti*, a možda i keramičkog termina *lonicu* (isp. Walde—Hofmann c. *lanx*), gde se potvrđuje poznato shvatanje da je prvobitna keramika bila ustvari pletor oblepljen ilovačom. U tom bi slučaju oblik *lon(o)* pretpostavljao starije (*v*)*lobhno* „savijeno, smotano“ a ne *logno* (isp. Vaillant, o. c.).

Nazalizovani oblik imamo u slov. koradikalū koji pretežno služi za oznaku mutne, tamne ili šarene boje kao i ornitonimu *rjabka*, *jarebica* i bez nazala u nem. *Rebhuhn* u grč. *orph(n)os* o čemu treba pogledati etimološke priručnike s. vv. Neizvesna je najzad pripadnost lat. *orbis* i grčke leksičke grupe *erephō* „prekrijem“, *orophē* „krov“ iako bi za nju govorila nemačka semantička paralela *wölben — überdachen*. Isto važi i za lat. fitonim *robur* budući da se njegov osnovni vokal može tretirati kao dijalekatska pojava tj. kao refleks starijeg diftonga (< *reudhos*), a ne samo kao primarna dužina (< *rōbhos*). U poslednjem slučaju ova bi dužina govorila za smenu jednosložne i dvosložne baze, koju je već Brugmann pretpostavio u grč. koradikalū *kolophōn* (od starijeg *kolaphōn*). Sve ovo znači da je leksemski i semantemski minimum u indoevropskim grupama *elbh/rebh-* dovoljno jasan i obezbeđen. Stoga je teško primiti mikroskopsku analizu minimuma *əl* „tourner, rouler“ koju daje *Juret (Dict. 256)*, iako on tu svrstava ne samo *lophos* nego i *linamai*, *elysthē*, *lygizō* i lat. *luxus*. Kada bismo prihvatili takvu analizu bili bismo primorani da najstariji indoevropski rečnik svedemo na elementarno mucanje i zamuckivanje, da ne kažemo naprosto izbacivanje nekih primitivnih krika i poklika. Razume se da takvo mišljenje nije prihvatljivo, pogotovo kada su nam poznate dve glavne lingvističke činjenice: rečenica je prethodila reči i onomatopejske interjekcije mogu vršiti funkciju rečenice. Ova druga činjenica ne daje pravo ni Personu ni Juretu da celokupni indoevropski rečnik svedu na jednosložne baze kao ni Benvenisteu da značajan termin *iēgur* izvodi od triliternog *lei*. Dovoljno nam je poslednjih 50 vekova indoevropske prošlosti, koliko smemo ići unatrag do najstarijih pisanih dokumenata u Mesopotamiji i dovoljne su nam specifično indoevropske vokalske alternacije da utvrdimo indoevropsku pripadnost geomorfološkog termina *alb-* „uzvisina“ koji je već napred pomenut (isp. *Alba*, *Alburnus*, *Alpes*, *Albion*, *Lebadeia*, makedonski oronim *Orbelos* i ilirsko ime *Albanoi* u oblasti Kruje) i koji ortodoksni mediteranci smatraju neindoevropskim (isp. Barić, *Lingvističke Studije* 7). Istoriska fonetika indoevropska dopušta da mediteransko *alb-* kao i oronim *Alpes*, koji Whatmough smatra ilirskim a ne keltskim izvodimo od starijeg oblika *olbh-*. Ovakav postupak u najmanju ruku omogućava u daleko većoj meri proveravanje nego što je to slučaj sa mediteranskim universalnim magazinom.

Beograd.

M. Budimir.

SUMMARIUM

M. Budimir: KOURETES KYRBANTES KORYBANTES
ORTHOKORYBANTIOI CALAMAUCUS KLOBUK

Nomina pelastica *Kyrbantum* et *Korybantium* primo ex ethnico *Orthokorybantioi*, quod eranicum *Tigra-khauda* „alte pileatus“ reddit, explicanda sunt, deinde cum nominibus antegraecis *kyrbasia* (ex antiquiore *kyrbantia*), *kyrbis*, *korymbos* atque gr. *koryphē*, *kolophōn* (ex antiquiore *kolaphōn* incertum utrum ex sonante nasalī an šva indoeuropaeo deducendum sit) et postremo cum *lophos* „cervix in iumentis, crista galeae, collis“ coniunguntur. Ex quibus radix *elbh-/rebh-* „verto, flecto“ apparet quae etiam in lat. *orbis*, gr. *erephō*, *orophē* (cf. germ. *wōlben* *überdachen*), slav. *rebro* occurrit. Germ. *Rebhuhn* et slav. *rjabka*, *jarebica* propter colorem turbidum (cf. serb. *mutan* „turbidus, mutiti „turbare“, *motati* „flectere“) aequae ut gr. *orph(n)os* „fuscus“ fortasse huc referenda sunt. Vim autem corradicalium homericorum *elephairomai* „decipio“, *olophōios* composita serbica *smotati* „convolvere, conturbare, decipere“ et *smeten* „turbatus“ illustrant, sed onomasiologiam nominis corradicalis *lophos* non solum lat. *verto* — *vertex* et germ. *Wipfel* sed etiam baltoslav. *kran̄ta* „gewunden, steil, hoch“ satis luculente explicant. Praefixum *qe-/qo-* (cf. gr. *osteon* — lat. *costa*; slav. *koza* — lithuan. *ožys* alia) quod in pelasticis *Kyrbasia*, *Kyrbis*, *Kyrbantes* *Korybantes*, *korymbos* et in gr. *kolophōn*, *koryphē* exstat, nomen corradicale slavicum *klobuk* (ex antiquiore *klabauka* unde Thracibus mediantibus *calamaucus* et depravatam *kamelauktion* defluxit, optime servat. Alia huius suffixi exempla pelastica in Hesychianis *kymindale* (~ gr. *monthyleuō* et *mandalos*) et *kaartias* (~ pelast. *bartakhos*, *batrakhos* etc.) praesto sunt. Glossa homerica *kyrbaīē maza* cum protoslav. *korvaj* „panis“ exaequatur.

ΠΟΠΟΙ

Quantum e lexicis etymologicis novimus, etymon vocis in titulo huius articuli inscriptae adhuc non apparuit. Nec enim E. Boisacq neque J. B. Hofmann quicquam plus attulerunt, nisi quod ad interiectionem *καπαί* scil. βαβαί delegaverunt. Prellwitz² s. v. Πήμα (e Fick I² 479) utramque vocem (πόποι et *καπαί*) cum lit. *popà* f. „wehweh“, or. boruss. *pě* et *běbě* coniunxit. Liceat nobis comparare vocem πόποι cum interiectione *όροοι* a qua verbum quoque *όροόζω* per onomatopoeiam derivatum esse patet (v. Schwentner, Die primären Interj. d. idg. Spr.; cf. Schwyzer, Gr. Gr. I 647. 716). Simili modo verbum *κοπαόζω* ex onomatopoeia *πόποι i. e. πόποι derivatum esse nobis apparet. Igitur inexplicatum adhuc πόποι (ἢ πόποι?, Schwyzer II 600) originem trahit e *poppsmo* sc. ex onomatopoeia quae vix scribi potest, cuius amplissimum usum in religione atque magia fieri non ignoramus. Itaque utraque interiectione *όροοι* et πόποι e numero vetustissimorum vocabulorum est, utraque est imitatio inarticulati cuiusdam soni ex ordine inspiratorum dolorem seu pavorem vel stuporem significantis, qualis est κλωγμός (v. Hesych. s. v. et cf. Eustath. Comment. in Hom. Od. 1504), de quibus plura alias tractabimus.